

VERSLAG VAN DE JAARLIJKSE ZITTING 2018

Vastgesteld 26 maart 2019

1. Inleiding

In de Canadese marinestad Halifax vond van 16 tot en met 19 november 2018 de 64ste jaarvergadering plaats van de NAVO Parlementaire Assemblée, de organisatie waarin parlementen uit de lidstaten en partnerlanden van het Noord-Atlantisch bondgenootschap verenigd zijn. De Staten-Generaal waren vertegenwoordigd door de Eerste Kamerleden **Van Kappen** (VVD, delegatieleider), **Knip** (VVD), **Martens** (CDA) en de Tweede Kamerleden **Koopmans** (VVD), **De Roon** (PVV) en **Diks** (GroenLinks). Hoog op de agenda van deze bijeenkomst van ruim 260 parlementariërs stonden Russische dreigingen op het gebied van cybersecurity, beïnvloeding van verkiezingen en schending van het *Intermediate-Range Nuclear Forces* (INF)-verdrag, de overeenkomst tussen de Verenigde Staten en Rusland die nucleaire en conventionele raketten en kruisraketten met een bereik van 500 tot 5.500 kilometer verbiedt. De assemblee nam verschillende resoluties aan, waarin het belang van bondgenootschappelijke eenheid en solidariteit werd benadrukt.

In Halifax heeft de delegatie een ontmoeting gehad met de Nederlandse ambassadeur in Canada, de heer Van der Zwan. Drie leden van de delegatie zijn verkozen in functies in de assemblee. De heer Van Kappen werd gekozen tot Vice-President, waarmee het Nederlandse parlement weer vertegenwoordigd is in het bestuur van de organisatie. Mevrouw Martens werd herkozen als voorzitter van de «Science & Technology Committee» en de heer Knip werd gekozen als lid van de «Ukraine-NATO Interparliamentary Council» (UNIC). Het Britse parlamentslid Madeleine Moon werd tijdens deze sessie gekozen als president van de assemblee. Op de laatste dag van de zitting nam de NAVO Assemblee negen resoluties aan, onder meer over een evenredige lastenverdeling binnen de NAVO, over energiezekerheid, over het voorkomen van buitenlandse beïnvloeding van verkiezingen en over het bewaken van de technologische voorsprong van het bondgenootschap¹.

¹ Deze resoluties zijn te vinden op: <https://www.nato-pa.int/content/resolutions-0>

2. Standing Committee

In de gebruikelijke vergadering van delegatieleiders vertegenwoordigde de heer Van Kappen het Nederlandse parlement. De Franse delegatie wierp hier de vraag op of het wenselijk is om tot een aanpassing te komen van het systeem waarmee assembleeleden in verschillende functies van de organisatie worden gekozen. Inmiddels is 20% van de leden niet meer gelieerd aan één van de drie politieke groepen die de assemblee kent (conservatief, socialistisch, liberaal), terwijl traditioneel de bestuursfuncties over deze groepen worden verdeeld. Hoewel dit een informeel arrangement betreft, dat niet als zodanig in het reglement van orde van de assemblee wordt benoemd, onderkende het Bureau (dagelijks bestuur) deze situatie en kondigde aan met een voorstel te komen om de representativiteit van het bestuur te borgen.

Voorts sprak het Standing Committee over de jaarplanning van assembleeactiviteiten voor 2019. Daarbij werd in het bijzonder aandacht gegeven aan activiteiten in het kader van het zeventigjarig jubileum van de NAVO. Er zou worden geïnventariseerd op welke manier hier aandacht aan werd besteed in de lidstaten.

Tot slot werd de begroting voor 2019 goedgekeurd. De contributie voor het Nederlandse parlement werd voor het komende jaar vastgesteld op € 126.091,-

3. Plenaire zitting

De belangrijkste spreker in de plenaire zitting van deze jaarvergadering was de plaatsvervangend secretaris-generaal van de NAVO, Rose Gottemoeller. Zij benoemde de meningsverschillen in het bondgenootschap over issues als handel, klimaatverandering en het atoomakkoord met Iran. Daarbij herinnerde zij eraan dat er in het verleden vaker spanningen waren tussen NAVO-bondgenoten, zoals in de jaren vijftig over de Suezcrisis en in de jaren zestig over het besluit van Frankrijk om de bevelsstructuur van de NAVO te verlaten. Ook de Irakoorlog in 2003 en de jaren daarna had tot verdeeldheid in het bondgenootschap geleid. Maar steeds als het erop aankwam, toonden Europa en Noord-Amerika hun gezamenlijke commitment om elkaar te beschermen. Meest recent in de grootschalige oefening Trident Juncture toonden 50.000 troepen uit alle lidstaten wat het betekent om in NAVO-verband samen te werken. Hernieuwde pogingen om de Europese defensiecapaciteit te versterken, waren volgens haar ook een uiting van dit commitment. Dit draagt bij aan een betere trans-Atlantische lastenverdeling en een sterkere NAVO, zolang versterking van de Europese defensie maar plaatsvindt in het kader van het trans-Atlantisch bondgenootschap.

Mevrouw Gottemoeller sprak over de Russische schending van het INF-verdrag. Sinds 1987 had dit verdrag vrede en veiligheid in Europa bevorderd. Nu Rusland de SSC-8 raket heeft ontwikkeld, loopt het verdrag gevaar. Een verdrag dat alleen door één partij gerespecteerd wordt, kan effectief niet langer bijdragen aan veiligheid. Zij herinnerde eraan dat de VS geen nieuw raketten in Europa had geplaatst, maar Rusland wel. Er was nog ruimte voor dialoog, benadrukte zij, maar dan moet Rusland wel laten zien dat het de Westerse zorgen serieus nam.

Tot slot besprak zij de highlights van de komende NAVO ministeriële in december, waaronder burdesharing, Rusland en het INF-verdrag, maar ook de Resolute Support missie in Afghanistan, de Westelijke Balkan, Irak en Libië.

De sessie zag ook de verkiezing van de eerste vrouw tot voorzitter van de assemblee, het Britse parlementslid Madeleine Moon. Haar directe voorganger, de Litouwse parlementariër Rasa Juknevičienė, was twee maanden geleden als waarnemend voorzitter benoemd door het bestuur, nadat de toenmalige voorzitter, de Italiaan Paolo Alli, niet herkozen was bij

parlementsverkiezingen in zijn land. Mevrouw Juknevičienė nam afscheid met een speech, waarin zij het belang van evenredige lastenverdeling in de NAVO benadrukte. Haar persoonlijke ervaring met het opgroeien in een door Rusland bezet land maakte dat zij de Russische dreiging ook nu nog als de belangrijkste uitdaging voor de NAVO zag. Ze noemde daarbij de hybride tactieken en desinformatiecampagnes van Rusland om de geloofwaardigheid van parlementen en verkiezingen te ondermijnen. Parlementen vormen de nieuwe frontlinie in de verdediging van onze veiligheid, zo stelde zij. In haar korte periode als assembleevoorzitter had zij bezoeken gebracht aan Oekraïne, Georgië en Moldavië om deze landen te steunen in hun strijd voor vrijheid, die zij ook «de onze» noemde. Mevrouw Moon sprak in haar aanvaardingsspeech over de noodzaak voor alle NAVO-bondgenoten om hun belofte na te komen inzake hogere defensie-uitgaven. Zij gaf aan haar voorzitterschap vooral te willen benutten om partners van de NAVO, vrouwen en jongeren te betrekken bij vraagstukken van vrede en veiligheid.

Andere sprekers op de plenaire zittingsdag waren de Canadese Minister van Defensie, Harjit Singh Sajjan, die stelde dat de NAVO nu meer nodig is dan ooit, gelet op de steeds complexere internationale problemen, en de voorzitter van het Macedonische parlement, de heer Tala XHaferi. De laatste was uitgenodigd met het oog op het aanstaande NAVO-lidmaatschap van zijn land, nu er een akkoord met Griekenland is bereikt over de naamgeving van Noord-Macedonië.

4. Commissierapporten

In de vijf vakcommissies van de assemblee werden de volgende rapporten² besproken en vastgesteld. De rapporten waren in een eerste ronde al besproken tijdens de Voorjaarszitting in mei 2018 in Warschau:

- *Russian Meddling in Elections and Referenda in the Alliance* (wetenschapscommissie, rapporteur Susan DAVIS, Verenigde Staten)
- *The International Trading System at Risk and the Need to Return to First Principles* (economische commissie, rapporteur Faik OZTRAK, Turkije)
- *North Korea's Challenge to International Security: Implications for NATO* (politieke commissie, rapporteur Gerald CONNOLLY, Verenigde Staten)
- *Burden Sharing: Refocusing the Debate* (defensiecommissie, rapporteur Attila MESTERHAZY, Hongarije)
- *Defence Innovation: Capitalising on NATO's Science and Technology Base* (wetenschapscommissie, rapporteur Leona ALLESLEV, Canada)
- *Fostering Democracy and Human Rights in the Black Sea Region* (civiele commissie, Ulla SCHMIDT, Duitsland)
- *Civil Protection in the High North and the Mediterranean Regions* (civiele commissie, rapporteur Jane CORDY, Canada)
- *Dark Dealings: How Terrorists use Encrypted Messaging, the Dark Web and Cryptocurrencies* (wetenschapscommissie, rapporteur Matej TONIN, Slovenië)
- *The Future of the Space Industry* (economische commissie, rapporteur Jean-Marie BOCKEL, Frankrijk) – *Security in the Western Balkans* (politieke commissie, rapporteur Raynell ANDREYCHUK, Canada)
- *Afghanistan: The Nexus of Local and Regional Stability* (defensiecommissie, rapporteur Wolfgang HELLMICH, Duitsland)
- *Countering Russia's Hybrid Threats: An Update* (civiele commissie, rapporteur Lord JOPLING, Verenigd Koninkrijk)
- *Instability in the South* (politieke commissie, rapporteur Julio MIRANDA CALHA, Portugal)

² De rapporten zijn integraal te vinden op: <https://www.nato-pa.int/content/committee-reports-2018>

- *Reinforcing NATO's Deterrence in the East* (defensiecommissie, rapporteur Joseph DAY, Canada)
- *The Energy Security Challenge in Central and Eastern Europe* (economische commissie, rapporteur Ausrine ARMONAITE, Litouwen)
- *NATO Special Operations Forces in the Modern Security Environment* (defensiecommissie, rapporteur Madeleine MOON, Verenigd Koninkrijk)

5. Interventies Nederlandse delegatie

In de defensiecommissie reageerde de heer Van Kappen op een presentatie van Peter Brookes van de Amerikaanse Heritage Foundation over Russische schendingen van het INF-verdrag en de toenemende dreiging van Chinese agressie in Oost-Azië. Hij merkte op dat de dreiging van Rusland minder groot was, mede omdat maritieme en luchtraketten niet onder het INF-verdrag vallen. Daarmee kan de VS altijd een manier vinden om Russische grondraketsystemen tegen te gaan. In Oost-Azië is de situatie heel anders, aldus de heer Van Kappen, omdat China sowieso geen rekening hoeft te houden met het INF-verdrag en met kunstmatige eilanden territorium heeft gecreëerd, van waar grondraketten kunnen worden gelanceerd. De heer Brookes deelde deze analyse en wees erop dat China met de militarisering van deze eilanden in strijd handelt met internationale verdragen en de claims van zes andere landen.

In reactie op een presentatie in de economische commissie van Richard Nephew van Columbia University over de effectiviteit van economische sancties als een instrument van buitenlandse politiek vroeg de heer Knip naar de grens tussen economische sancties en een militaire blokkade. De expert legde uit dat het soms moeilijk is om een onderscheid te maken. Afhankelijk van de omstandigheden kan een land beogen een economische sanctie op te leggen, terwijl het land waarvoor de sanctie bedoeld is, dit als een oorlogsdaad beschouwt. Hij verwees hierbij naar het olie-embargo dat de Verenigde Staten oplegden aan Japan in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog.

Overige interventies werden gepleegd door de heer Koopmans in de wetenschapscommissie, waar hij aandacht vroeg voor de risico's van «killer drones» en aanverwante nieuwe technologie, en door de heer Van Kappen in de plenaire vergadering. Hij vroeg de plaatsvervangend secretaris-generaal van de NAVO hoe zij aankeek tegen het Russische standpunt dat het tactisch gebruik van nucleaire wapens de-escalierend zou werken. Had de NAVO gereageerd op dit dreigement, wilde hij weten? Mevrouw Gottemoeller antwoordde dat de NAVO de inzet van kernwapens moreel verwerpelijk vindt en dat tactische overwegingen op het slagveld hiervoor geen rechtvaardiging kunnen zijn. Haar boodschap was duidelijk: nucleaire oorlogen kunnen nooit gewonnen worden en zouden daarom nooit gevochten moeten worden.

6. Verkiezingen

Met de verkiezing van de heer Van Kappen tot Vice-President is het Nederlandse parlement weer vertegenwoordigd in het bestuur van de organisatie. Mevrouw Martens werd herkozen als voorzitter van de «Science & Technology Committee» en de heer Knip werd gekozen als lid van de «Ukraine-NATO Interparliamentary Council» (UNIC). Het Britse

parlements lid Madeleine Moon werd tijdens deze sessie gekozen als president van de assemblee voor de termijn van een jaar, waarna zij nog een keer herkozen kan worden voor een jaar.

De waarnemend voorzitter van de delegatie,
Van Kappen

De griffier van de delegatie,
Westerhoff